

**INTERNATIONAL PERFORMANCE POETRY
BIENNIAL SYMPOSIUM-FESTIVAL (PerPoSF) #1
(December 6-8, 2024, Greece)**

**Επιτέλεση. Ζητήματα ορολογίας
[Δέκα διατυπώσεις-διαπιστώσεις]**

Δημοσθένης Αγραφιώτης

Ομότιμος Καθηγητής Κοινωνιολογίας, ΕΣΔΥ
Ποιητής, καλλιτέχνης διαμέσων, επιτελεστής

1. Τα τελευταία είκοσι χρόνια στον κοινωνικό και πολιτιστικό ορίζοντα, στις καλλιτεχνικές επικράτειες, στα επιστημονικά πεδία και στα μαζικά μέσα επικοινωνίας και μη, παρατηρούνται και συσσώρευση και επινόηση λέξεων-όρων, όπως: περφόρμανς, performance (EN, FR), επιτέλεση, τέλεση, επιτελεστικό θέατρο, παραστατικές τέχνες, επιτελεστική ποίηση, performance ποίηση, performance poetry, performance arts, happenings, ερμηνευτικές τέχνες, δρώμενα, poetic speech, spoken word, poetry out of book/ poesie hors du livre, poetry out of page, προφορικότητα, art action, τέχνη δράσης, δρα'ση τέχνη, πειραματική τέχνη...
2. Στον χώρο της τεχνοεπιστήμης και της τεχνολογίας ο όρος «performance» χρησιμοποιείται από τους μηχανικούς διαφόρων ειδικοτήτων για να πιστοποιηθεί ότι ένα τεχνολογικό σύστημα ή ένα μηχανήμα ή μια συσκευή χαρακτηρίζεται από λειτουργικότητα, αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα και τελεσφορία.
3. Ο καθηγητής Νίκος Χαραλαμπίδης της ΑΣΚΤ σε μια πρόσφατη έρευνα που διαπίστωσε ότι η έκφραση «performance poetry» χρησιμοποιήθηκε από την καλλιτεχνική κοινότητα της Ισιδώρας Ντάνκαν και του αδελφού της που είχε συνδεθεί με την αδερφή του Άγγελου Σικελιανού, και αυτός με τη σειρά του με την Εύα Πάλμερ. Εν ολίγοις, μια ομάδα των Αμερικανών καλλιτεχνών και χορευτών που «εισέβαλαν» στην Ευρώπη στις αρχές του

20ού αιώνα μέσω Παρισιού και που έφερνε στις αποσκευές της νέους όρους και νέες καλλιτεχνικές πρακτικές.

4. Ο οξφορδιανός φιλόσοφος J.L.Austin στις αρχές του προηγούμενου αιώνα, με την στροφή που έγινε προς την γλωσσολογία και την αναλυτική μεθοδολογία, επικέντρωσε το ενδιαφέρον του στην *speech act/acle de parole/ ενεργήματα ομιλίας* και εισήγαγε την έννοια της επιτελεστικότητας. Στη συνέχεια, ο αμερικανός φιλόσοφος J.Seale έθεσε το ζήτημα «How to do things with words», καθώς γι αυτόν οι λέξεις δεν περιγράφουν τον κόσμο αλλά επιδρούν στον κόσμο. Έτσι κτίζοντας ένα ποίημα με λέξεις και κτίζεται ένας κόσμος και ταυτόχρονα προσφέρεται ένα όργανο για την μεταβολή του κόσμου.
5. Η χρήση των όρων της διατύπωσης 1 γίνεται από επιτελεστές και μη. Οι επιτελεστές προέρχονται από διάφορους τρόπους και τόπους καταγωγής, όπως η ποίηση, ο χορός, το θέατρο, η μουσική, οι εικαστικές τέχνες, το τσίρκο... και οπωσδήποτε το σημαίνον «επιτέλεση» συνδέεται σε μια ποικιλία σημαινομένων και κυρίως παραπέμπει σε μια ποικιλία πρακτικών και τεχνικών.
6. Αναμφίβολα ο όρος «performance» στην αγγλοσαξονική του εκδοχή κυριαρχεί στον διεθνή ορίζοντα. Ωστόσο, είναι αρκετά δύσκολο να έχει κανείς μια συνολική εποπτεία του ζητήματος της ορολογίας και μάλιστα σε παγκόσμιο επίπεδο. Πάντως, το 1998 και το 2018, έγιναν δύο προσπάθειες να γίνει μια καταγραφή των δραστηριοτήτων της επιτέλεσης-τέχνης-δράσης, σε παγκόσμιο επίπεδο, από το καλλιτεχνικό κέντρο στο Κεμπέκ (Καναδάς): "Le Lieu". Η καταγραφή αφορούσε την περίοδο 1958-1998 και την περίοδο 1998-2018. (βλ. λεπτομέρειες στο www.lielieu.org.publications και www.inter.lielieu.org/produits/art_action_1998_2018_tome_1_2_2/, "Art Action 1998-2018", Tome 3- Europe, Le Lieu. Centre en art actuel, 2024. "Art Action 1998-2018", Tome 1 Canada autochtone & "Art Action 1998-2018", Tome 2 Amerique et Afrique, στα αγγλικά και γαλλικά, σε ψηφιακή και έντυπη μορφή και οι τρεις τόμοι). Σε μερικές χώρες έχει επικρατήσει ο όρος «performance» και «action art», σε άλλες χώρες υπάρχουν και όροι στις τοπικές γλώσσες. Για παράδειγμα στην Ινδία

δίνονται όροι που ο καθένας του εφαρμόζεται και χρησιμοποιείται αποκλειστικά για κάθε καλλιτεχνική δράση (π.χ. χορός) δεν προσφέρεται ένας γενικός όρος. Στην Κίνα, υπονοείται ότι η επιτέλεση/performance είναι πρώτιστα πολιτική πράξη, εξάλλου επίσημα η «performance» διώκεται ως ποινική πράξη. Στο βιβλίο Δ. Αγραφιώτης *Επιτέλεση*, εκδόσεις νήσος, 2022 (σ.σ. 22-25), δίνονται περισσότερες λεπτομέρειες καθώς και τρία οπτικά-εικονοσηματικά ποιήματα (σ.σ. 18, 26, 27) στα Ελληνικά, Γαλλικά και Αγγλικά. Οι τρεις τελευταίες οριοθετήσεις δείχνουν πως ο όρος επιτέλεση, performance εγγράφεται σε τρία διαφορετικά σημασιολογικά και γλωσσολογικά σύμπαντα.

7. Μια αντίστοιχη ιστορία μπορεί να παρουσιαστεί με τους όρους modernity/έ και modern/e - νεοτερικότητα και νεοτερικό, αν κανείς βέβαια κινηθεί στο χώρο (διάφορες χώρες) και στο χρόνο (τουλάχιστον στους τελευταίους δύο αιώνες). Δηλαδή, στην επικράτεια των όρων βασιλεύουν και η πολλαπλότητα και η επεξεργασία παραλλαγών και νοημάτων.
8. Από την ιστορία της επιστήμης και της τέχνης, από τη σύγχρονη πολιτιστική προοπτική και από την επιστημολογία είναι γνωστό ότι υπάρχει ένας σταθερότυπος (pattern) σύμφωνα με τον οποίο ένας όρος ή μια λέξη/έννοια αναδύεται στον διανοητικό ορίζοντα μιας κοινωνίας. Με μια απλοποίηση μπορεί να προταθεί το ακόλουθο σχήμα: διακριτική παρουσία (του όρου), μικρότερη διάχυση, πολλαπλή χρήση, γενικευμένη ανακάλυψη, πολλαπλή εφαρμογή, συστηματική επεξεργασία των δυνατοτήτων του, αυθαίρετες και αλληλοσυγκρουόμενες ερμηνείες, εμπλοκή σε διαμάχες, συγκρούσεις και σχέσεις εξουσίας. Είναι σαφές ότι η επιτέλεση –σε σχέση με το προαναφερόμενο σχήμα– βρίσκεται στα πρώτα στάδια της αλυσίδας. Όσο δε η χρήση του όρου και των παραλλαγών του θα πολλαπλασιάζονται, τόσο θα εμφανίζονται και τα στοιχεία του άλλου άκρου της προαναφερομένης αλυσίδας: το κόστος της δημοφιλίας είναι αναπόφευκτο. Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί και η ελληνική ιδιοτυπία: για αιώνες η διεθνής επιστημονική κοινότητα χρησιμοποιεί ελληνικές λέξεις για να διαμορφώσει επιστημονικούς όρους ή έννοιες, δίνοντας μονοσήμαντο περιεχόμενο σ' αυτούς όρους ή σ' αυτές έννοιες. Με αυτό τον τρόπο, ο

όρος παύει να είναι μια πολυσημασιακή οντότητα και αποκτάει μοναδικό περιεχόμενο και ακρίβεια και εντέλει γίνεται επιστημονική έννοια. Ωστόσο, όταν οι όροι ή οι έννοιες επανεισάγονται στην ελληνική γλώσσα, αποκτούν ξανά τον λεκτικό τους χαρακτήρα, δηλαδή πολλαπλότητα σημασιών και εικονιστικά συμφραζόμενα. (βλ. τον όρο «άτομο», για τους Έλληνες παραπέμπει ταυτόχρονα στο άθραυστο, το συμπαγές, το στοιχειακό και όχι μόνο στο στοιχειακό σωματίδιο).

9. Με βάση τους προαναφερόμενους ισχυρισμούς, είναι νόμιμο και δυνατόν να ορίσουμε ή να οριοθετήσουμε επαρκώς ή να προτείνουμε ορόσημα στην χρήση της επιτέλεσης; Είναι δυνατόν να δοθεί ένας συνολικός ή ολικός ορισμός ή θα πρέπει να δοθεί μια περιχάραξη για τα καθέκαστα πεδία (τέχνη, επιστήμη, φιλοσοφία); Ως απάντηση προτείνεται ένας σύντομος οδηγός πλοήγησης σε αυτή την «ζούγκλα» των εκδοχών της επιτέλεσης (βλ. Δ Αγραφιώτης, «Η επιτελεστική ποίηση: Επαν-ανακάλυψη ή πρωτοανάδυση;» Στον ειδικό τόμο του περιοδικού *ο αναγνώστης* «2001-2022, Η ελληνική λογοτεχνία στον 21^ο αιώνα», Ιωλκός, 2023, Αθήνα, 11/03/2023 _ πρακτικά συνεδρίου)

10. Το μικρό όργανο πλεύσης στο *σημασιολογικό ναρκοπέδιο της επιτέλεσης* περιλαμβάνει:

10.1 Σίγουρα στα επόμενα 10-20 χρόνια θα υπάρξουν νέες προτάσεις για την περιχάραξη του όρου. Θα υπάρξουν νέες απόπειρες για την παραχάραξη του. Θα υπάρξουν νέες χρήσεις. Θα υπάρξουν νέες καταχρήσεις του. Θα υπάρξουν συγχύσεις στις εφαρμογές του. Θα υπάρξουν επιτυχημένες επεξεργασίες του. Θα υπάρξουν βραχυχρόνιες ή/και μακροχρόνιες μεταβολές στις επιτελεστικές πρακτικές. Θα υπάρξουν αλλαγές και ανακατατάξεις στις ονομασίες της. Θα υπάρξουν οπισθοδρομήσεις.

10.2 Οι νέες τεχνολογίες με τον γενικό τίτλο: *τεχνητή νοημοσύνη* θα αναστατώσουν την παραγωγή νοημάτων, λέξεων και εικόνων, καθώς και όλων των συνδυασμών τους, με αποτέλεσμα ο όρος «επιτέλεση» να περάσει και αυτός μια περίοδο πολλαπλών δοκιμασιών και μετατροπών.

10.3 Το ίδιο το επιτελεστικό πεδίο θα υποστεί μια σειρά ανατροπών και θα βρεθεί ενώπιον μιας σειράς προκλήσεων και θα είναι επείγον και απαραίτητο

να προσεγγιστεί με νέα αναλυτικά εργαλεία (για παράδειγμα, σε ποιο βαθμό οι νέες τεχνολογίες πληροφοριακές και άλλες θα αλλάξουν τις υλικές συνθήκες της εκάστοτε πραγμάτωσης των επιτελέσεων, η εκπαίδευση και η επαγγελματική καταγωγή των επιτελεστών θα επηρεάσει σημαντικά την ανέλιξή της ως καλλιτεχνικής πρακτικής).

10.4 Συνιστάται επιστημονική φρονιμάδα και αυτοσυγκράτηση στην επιλογή και εφαρμογή (κάθε φορά) του όρου και του περιεχομένου του, δηλαδή είναι απολύτως «ικανό και αναγκαίο» να δικαιολογείται και να θεμελιώνεται η υιοθέτηση του όρου για την κατανομασία της εκάστοτε επιτελεστικής πρακτικής.

10.5 Το ελάχιστο πλαίσιο ορισμών της επιτέλεσης, καθώς και της επιστημολογικής στάθμησης τους θα ήταν: η επιτέλεση εξερευνά τις ζώνες-σύνορα μεταξύ των καλλιτεχνικών εκφράσεων. Αποτελεί μια προνομιούχα στιγμή στις διεπιφάνειες των καλλιτεχνικών διεργασιών, καθώς επιτρέπει την ανταλλαγή μεταξύ του επιτελεστή ή της επιτέλεστριάς και των συμμετεχόντων: σκέψεων, συναισθημάτων, ιδεών, προτάσεων, ελπίδων και ευκαιριών χειραφέτησης. Η πρωτοβουλία για αυτή την συνεχή και πυκνή ανταλλαγή γίνεται από τον επιτελεστή και προϋποθέτει την συνεχή σωματική του παρουσία. Η ανταλλαγή και η αλληλοδράση με το κοινό αποτελεί ένα ανοιχτό και συνεχές πείραμα πέρα από κάθε πρότυπο επικοινωνίας και πέρα από τα συμβατικά όρια της καθιερωμένης τέχνης.

10.6 Οι στρατηγικές των επιτελεστών βρίσκονται σε συνεχή αναθεώρηση και σε πιεστική επαν-ανακάλυψη κινήσεων και χειρονομιών προκειμένου να κρατήσουν την τελετουργική εμβέλεια τους (βλ. και στο Mehdi Brit et Sandrine Meats, "Interviewer la performance", Manuella editions, Paris, 2015, σελ. 13, συνέντευξή μου).